

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Triat i garbellat

...els resums de les conferències i dels seminaris del curs

2013-2014

Recull dels resums de les conferències i seminaris celebrats durant el curs 2013-2014 publicats en l'espai de comunicació virtual Triat i Garbellat de l'Obrador Obert, el butlletí digital de la SCG. Els resums es presenten en l'ordre cronològic de realització i amb expressió de l'autoria. Són els següents:

V. M. ROSSELLÓ: *El paisatge físic i cultural de la Serra de Tramuntana* [Albert Pèlach] p. 2 : : V. BERDOULAY: *Paul Vidal de la Blache et la modernité* [Pau Alegre] p. 4 : : F. FARINELLI: *La fine del Nuovo Mondo e l'inizio del nostro: il ritorno della geografia* [Núria Font] p. 7 : : P. RIERA; R. PIE; J. BURGUEÑO: *El paper d'Enric Lluch en el debat sobre l'organització i ordenació territorial de Catalunya* [Enric Bertran] p. 9 : : C. MENDOZA: *Xarxes fragmentades: Migració des de la ciutat de Mèxic als Estats Units* [Anna Ortiz] p. 11 : : A. NOBAJAS: *Els orígens geogràfics i històrics de l'aigua mineral envasada a Catalunya* [Francesc Nadal] p. 14 : : Presentació de la reedició del llibre: *Costums sobre termenals, camins i aigües en terres de pagès* [Rafael Giménez-Capdevila] p. 16 : : Presentació del llibre: *Repensar el Estado* [Josep Oliveras] p. 17 : : R. RODRÍGUEZ: *Vint anys després dels grans incendis de la Catalunya Central (1994-2014)* [Sílvia Gimeno] p. 19 : : Acte de donació d'un facsímil de *l'Atlas Català (1375)* [Carme Montaner] p. 21 : : A. M. CABELLO: *Calidad de vida urbana en Chile* [Ivan Franchi] p. 23 : : I. BALLÚS; N. MONLLOR: *Experiències de treball de joves geògrafs* [Josep Oliveras] p. 25 : : C. CARRERAS; S. MARTÍNEZ; L. FRAGO: *El Raval de Barcelona, laboratori d'estudis urbans* [Elisabet Sau] p. 27 : : Presentació del llibre: *Geographies of Tourism. European Research Perspectives* [Cinta Sanz] p. 30 : : X. BERTRANA: *Els governs locals a Europa* [Josep Oliveras] p. 33 : : J. M. SEGUÍ: *Model territorial i transformacions socials en els darrers decennis a Mallorca. Efectes en la mobilitat i oportunitats per a un canvi modal* [Elisabet Sau] p. 35.

[pau alegre, 15 de juliol de 2014]

Dimarts 1 d'octubre de 2013

Vicenç M. ROSSELLÓ i VERGER
Universitat de València

El paisatge físic i cultural de la Serra de Tramuntana.

El propassat 1 d'octubre de 2013, a la Societat Catalana de Geografia i aprofitant sinèrgies amb el Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), es va dur a terme una conferència extraordinària impartida pel nostre soci honorari Vicenç M. Rosselló i Verger, titulada: *El paisatge físic i cultural de la Serra de Tramuntana*.

La Sala Pi i Sunyer era plena a vessar quan el president de la Societat Catalana de Geografia, Josep Oliveras, va presentar l'esdeveniment conjuntament amb Oriol Nel·lo, professor del Departament de Geografia de la UAB i responsable d'una sortida amb estudiants de postgrau a la Serra de Tramunta de Mallorca. Tots dos van elogiar la conjuntura que havia permès dur a terme una ponència com la que s'estava a punt de presentar. Va obrir l'acte Joan Manuel Soriano, el qual va trencar estereotips a l'hora d'exposar els mèrits, molt sovint curriculars, que acostumen a acompanyar les presentacions dels ponents, i defugint qualsevol convencionalisme, va parlar de la figura de Vicenç M. Rosselló a partir de la seva relació personal bo i destacant-ne la seva saviesa, la seva capacitat de treball, la seva autoexigència (amb un sentit crític cap a ell mateix molt accentuat) i la seva concepció global de la Geografia, sense separar la Geografia Física de la Geografia Humana. Precisament, va ser aquest darrer punt el que va aprofitar Vicenç M. Rosselló per fer unes reflexions prèvies a la seva conferència en dir que el "paisatge" és una manera de fer Geografia i que s'ha de fer un cas relatiu de les modes que envolten aquest concepte perquè ell mateix ja n'ha viscudes tres. A més, sobre l'eterna discussió entre la Geografia Física i la Humana, va afegir que la Geografia és una ciència de connexions i que si es perden les connexions no fem Geografia, malgrat això –va dir- no ha d'impedir que els geògrafs/es puguin tenir certa especialització.

Referent a la conferència, la veritat és que esperem que ben aviat pugui ser publicada a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, perquè va ser una lliçó magistral de Geografia en majúscules. L'erudició del ponent li va permetre presentar-nos un conjunt de connexions, com ell mateix acabava de dir, a diferents escales territorials i temporals de la Serra de Tramuntana, des de l'estructura i la forma, passant pel color i el caràcter cultural propi de qualsevol paisatge. Una forma explicada des del relleu amb cims de més de 1.000 metres, on destaca el Puig Major d'en Torrella (1.443 m) i totes les morfologies que ha construït un sistema càrstic excepcional en un conjunt de valls longitudinals tallades pels cursos fluvials. Des del clima, amb pluges superiors a 600 mm i que poden arribar a 1.400 mm de mitjana anual, amb una cota de neu situada per damunt dels 950 metres, tal i com indiquen les "cases de neu" i unes temperatures mitjanes 4-5 graus més baixes que a la resta de l'illa. Va explicar que "l'illa de la calma" tot i ser una expressió que s'ha adaptat al caràcter dels mallorquins és deguda al menor vent respecte Menorca. La vegetació, pobra en quantitat d'espècies, però rica en endemismes producte de l'aïllament, la va explicar des d'un punt de vista fisiognòmic: la vegetació situada per damunt del 1.100 metres (*Teucrietum subspinosi*) i

la que hi hauria d'haver per sota (*Quercetum ilicis*), fortament condicionada per l'activitat humana, ja sigui pel carboneig en l'alzinar o les plantacions d'oliveres a la muntanya o la vinya i els cereals a la part de marina.

La muntanya és com més amunt més aspra i amb sòls més escassos; per això l'activitat humana ha lluitat contra l'erosió i s'ha procurat terres amb marges de milers de quilòmetres de paret seca. Fet que va enllaçar amb la tendència a la gran propietat i les anomenades "possessions" que a muntanya podien tenir fins a 500 ha. En va donar detalls i en va explicar el funcionament, sovint amb tafones (molins d'oli) i que tenien un pes econòmic molt important, després de dir-nos que no tenen res a veure amb el mas català i posar exemples significatius per tota la serra. Avui en dia però, el pes oleícola ha minvat ostensiblement i la vegetació espontània colonitza antics olivars.

Unes pinzellades més culturals li van servir per explicar-nos la serralada com a recer estratègic i espiritual, tot destacat alguns "castells roquers" com per exemple el d'Alaró, en el qual els cristians van resistir vuit anys i cinc mesos després de la invasió andalusina o la història d'ocupació i "construcció" d'un dels símbols actuals de la serra: el monestir de Lluc. Va acabar la seva magnífica presentació amb la revisió a cinc pobles que van servir d'exemple de com s'ha focalitzat l'hàbitat humà de la serra: Sóller, Pollença, Esporles, Puigpunyent i Alaró.

Va ser una tarda de "tasts" deliciosos de la Serra de Tramuntana, fruit de les tresques i recerques d'un geògraf com n'hi ha pocs. [Albert **Pèlachs**]

Dijous 24 d'octubre de 2013

Vincent BERDOULAY
Université de Pau et des Pays de l'Adour.

Paul Vidal de la Blache et la modernité.

La conferència inaugural de les activitats del curs 2013-14 de la Societat Catalana de Geografia (SCG) va ser pronunciada pel geògraf Vincent Berdoulay, professor de la Université de Pau et des Pays de l'Adour, el proppassat dijous 24 d'octubre a la sala Puig i Cadafalch de l'IEC davant d'un públic selecte. Com va manifestar Josep Oliveras en la presentació de l'acte, resulta difícil condensar la trajectòria científica del professor Berdoulay en poques paraules, atesa la seva significació i importància en el domini de la recerca sobre el pensament geogràfic contemporani tant a França com arreu del món. El seu estudi, ja un clàssic, *La formation de l'école française de géographie : 1870-1914* (1981), arribarà aviat a la tercera edició. D'altra banda, la seva presència a la comissió de Pensament Geogràfic de la Unió Geogràfica Internacional, és bona prova del reconeixement adquirit per les seves recerques i publicacions.

En agrair les paraules encomiàstiques que li havia dispensat el president de la SCG, el professor Berdoulay va confessar que, en embocar el curs actual, s'havia proposat no acceptar cap mena d'invitació per assistir a qualsevol acte científic per celebrar fora de la seva universitat. Les feines pendents l'assetgen i l'apressen. En ser convidat a parlar sobre Paul Vidal de la Blache, però, no s'ho va fer repetir dues vegades. I va justificar l'excepció per tres motius. Sempre ha considerat Vidal com la clau de volta del pensament geogràfic francès del tombant dels segles dinou a vint i, per això mateix, li ha dedicat una part molt considerable de la seva recerca. No podia deixar de parlar-ne. A més a més, s'ha adonat que, durant els darrers anys, s'ha incrementat l'interès per Vidal en els estudis geogràfics, el més sovint menats per professionals aliens al món de la geografia, dels països no francòfons. No podia deixar de tustar aquest interès a Barcelona. Finalment, la recepció del volum *Paul Vidal de La Blache : géographie general i regional : l'obra a Annales de géographie (1891-1919)* (2012), editat per l'entitat que el convidava, el va acabar de convèncer, per si encara no ho estava, de l'oportunitat de traspasar els Pirineus en ple octubre.

Les motivacions suara esmentades, van reparèixer, d'una manera o altra, al llarg de l'exposició de la conferència. Sota el títol "Paul Vidal de la Blache et la modernité", el professor Berdoulay va assajar una crítica de l'estereotip (negatiu) que acompanya la figura humana i científica del geògraf de Pesenàs en l'entorn de la geografia universitària francesa dels darrers decennis. No es va entretenir pas gaire en relativitzar el clixé de *meridional froid* que se li ha penjat a partir del posat tibet, no pas encarcarat, que delaten les fotografies d'època conservades. N'hi va haver prou amb el repàs dels trets essencials de la seva biografia per a endevinar una semblança molt més temperada i propera del personatge, en els seus èxits i en les seves dissorts, algunes de les quals prou tràgiques i doloroses, tot plegat portat amb capteniment i dignitat. No era pas del vessant més humà de la personalitat de Vidal sobre allò que volia estendre's el conferenciant. Però l'apunt vital era imprescindible perquè la crítica de l'estereotip del vessant científic, en la perspectiva d'elucidar el seu grau d'adhesió a la modernitat, no podia deixar de banda la integració en el corrent de l'individu modern, el del període

que va de 1870 a 1914. Amb aquest plantejament, el conferenciant va revisar el posicionament de Paul Vidal de la Blache en sis direccions.

En primer lloc, es va preguntar sobre què podem entendre per un “Vidal modern”. Atent a tota mena d’innovacions, sobretot dels progressos dels mitjans de comunicació com a factor crucial i motor de les transformacions del territori, des dels canvis en les demarcacions administratives fins al creixement de les ciutats, Vidal reconeixerà i assumirà el context de liberalisme econòmic en el qual es produeixen. El treball sobre *La France de l’Est* (1915) serà la peça definitiva del seu pensament i posicionament sobre la temàtica, allunyats, doncs, del Vidal tradicionalista propalat per les crítiques postmodernistes. Unes pinzellades sobre el seu republicanisme convençut, contra cants de sirena monàrquics, i del recolzament de la campanya per a la revisió del procés Dreyfus, contra el seu germà mateix, el general Joseph Vidal de La Blache, van confirmar i matisar, alhora, el toc liberal *bien entendu* del geògraf.

El pensament científic i vital de Vidal va entrar en interacció creixent amb el neokantisme imperant al món acadèmic i polític francès al darrer terç del segle dinou, un corrent que tant servia per a criticar els límits del positivisme comtí, arrossegat des de la primera meitat del mateix segle, com per a legitimar el nou republicanisme. La modernitat francesa, fenomen plural, ambigu i tal vegada fugisser, s’hi repenjà sense manies en proclamar la llibertat de l’individu sense perdre de vista els seus marcs limitadors. Possiblement, va ser a l’obra d’Émile Boutroux on Vidal va trobar la inspiració més evident per a distanciar-se de determinismes positivistes. Col·lega seu a l’École Normale Supérieure, tant d’estudiant com de professor, el conferenciant va remarcar el títol de la tesi doctoral del filòsof, *De la contingence des lois de la nature* (1874), la qual, de ben segur, no va escapar a l’atenció del geògraf en formació.

Com ja és més sabut, Paul Vidal de La Blache va recolzar decididament l’aplicació, el més estesa possible, dels programes renovats d’ensenyament a tots els nivells escolars, empesos per la III República. En aquest context, el professor Berdoulay va destacar el nou enfocament adoptat per a desenvolupar un contacte amable i eficient dels estudiants amb la ciència. En la sendera del pensament neokantià esmentat, l’aparell metodològic va prendre una importància destacada, “un pli nouveau à l’intelligence...”, amb la finalitat d’acréixer les potencialitats dels estudiants en la llibertat de pensament. Vidal va entendre, molt encertadament, que l’estudi de la geografia seria una eina imprescindible per a la formació de la personalitat dels infants.

La quarta direcció del pensament modernista de Paul Vidal de la Blache repassada per Vincent Berdoulay va ser la del conflicte entre l’autonomia de l’individu i el determinisme ambiental. La solució adoptada pel geògraf, el concepte de gènere de vida, pot semblar un retrocés vers la tradició, per la manera com tracta d’harmonitzar l’individu amb la natura. Sens dubte, ha estat una de les facetes del seu pensament més potinejades pels seus detractors, postmodernistes o no. Ancorat com estava en el liberalisme econòmic del moment, és improbable que Vidal hagués entrevist la concepció classista de la societat com una alternativa d’explicació i superació del conflicte. El concepte de gènere de vida no era un retorn mental ras i curt a l’ordenament estamental preindustrial i liberal, estirat fins a regular les relacions dels humans amb la natura. Crec interpretar correctament les paraules del professor Berdoulay en anotar que Vidal hi cercava, en el concepte, el model de solidaritat que pot vèncer les adversitats col·lectives.

Certament, Paul Vidal de La Blache era més proper a les solidaritats en la diferència que de les unanimitats de conveniència. El conferenciant va destacar el “solidarisme” geogràfic de Vidal com un valor republicà contra el tradicionalisme, així com un nexa necessari i neokantià entre l’individu i les institucions de l’Estat.

És en aquest context com cal entendre el regionalisme militant del geògraf, el més sovint produït de bracet amb el seu bon amic Pierre Foncin. És a dir, com un ens regulador territorial que, de conjunt amb les institucions associatives, temperés els excessos socials de l'economia liberal. Així, la geografia, el republicanisme i el neokantisme es recolzaven mútuament en unes regions per a l'acció.

La sisena i darrera direcció del pensament de Paul Vidal de La Blache passat pel sedàs de la crítica de Vincent Berdoulay, va ser la relativa a l'horitzó territorial i ambiental contemplat pel seu pensament científic: nacional o global? L'amplitud de la seva bibliografia i cartografia pedagògica sobre França, així com la notorietat del *Tableau de la géographie de la France* (1903), l'ha encasellat com a geògraf nacional, sense les perspectives globals tan cares a l'actualitat. Cal dubtar-ne molt. La unitat ambiental terràquia és una altre aspecte essencial del seu pensament geogràfic. No en falten pas referències als textos metodològics i regionals publicats a *Annales de géographie*, dels quals el professor Berdoulay va fer l'esforç —amb molt de gust, segons ell mateix va manifestar— de projectar-ne una bona colla en la versió en català de la SCG.

De conjunt, els sis apunts sobre les actituds de Paul Vidal de La Blache en relació amb el seu entroncament amb la modernitat, fan pensar més aviat amb un cert distanciament respecte del corrent, però sense desmarcar-se'n de cap manera. Deixem constància d'aquesta conclusió final de la crítica de l'estereotip (negatiu) endossat a Vidal per les darreres generacions de geògrafs, sobretot les dels mateixos francesos. Molt ben conjuminada, gens embolicada i esplèndidament il·lustrada, l'exposició del professor Vincent Berdoulay va ser un model de bon ordre i claredat. Confiem veure-la publicada a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* ben aviat. Mentrestant, valguin aquestes notes a tall de resum. [Pau Alegre, 29 d'octubre de 2013]

Dimecres 30 d'octubre de 2013

Franco FARINELLI
Universitat de Bolonya

*La fine del Nuovo Mondo e l'inizio del nostro:
il ritorno della geografia.*

El passat 30 d'octubre, en un acte coorganitzat per Icaria editorial, la Societat Catalana de Geografia i el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, va tenir lloc, als locals de la darrera entitat citada, la conferència del professor Franco Farinelli amb motiu de la presentació del llibre de Bernat Lladó *Franco Farinelli. Del mapa al laberinto*. En aquest cas el cinquè volum de la col·lecció "Espacios críticos" s'ha centrat en la figura del geògraf italià, professor de la Universitat di Bologna, director del Departament de Filosofia i comunicació de la mateixa universitat i president de l'Associazione dei Geografi Italiani.

Introduït per Núria Benach, l'autor del llibre, Bernat Lladó, presentà l'autor com un geògraf crític i radical, amb un discurs original i transversal. Una geografia crítica i radical en dos sentits ben diferents al que tradicionalment s'ha entès en el context de la geografia. Crítica, en primer lloc, per la influència en el seu pensament de la tradició kantiana i tardo-il·lustrada, la crítica burgesa alemanya del segle XIX i la teoria crítica de l'escola de Frankfurt, necessària per entendre un dels conceptes clau en la obra de Farinelli: la crítica a la raó cartogràfica i al mapa com a dispositiu que produeix pensament. En segon lloc, una geografia radical, en el sentit d'anar a l'arrel i als orígens dels conceptes, paraules i discursos que utilitzem, com mostra l'interès de Farinelli per l'etimologia de les paraules.

La conferència de Farinelli, sota el títol de *La fine del Nuovo Mondo e l'inizio del nostro: il ritorno della geografia*, es va centrar a reflexionar sobre la Modernitat i la necessitat de reinventar nous models de pensament radical per a poder comprendre el reptes actuals de la globalització, tot destacant el paper que hi juga la geografia. El relat s'inicià prenent com a punt de partida dos esdeveniments històrics: la descoberta d'Amèrica i l'aparició de la perspectiva renaixentista, descrivint el moment en el qual Occident veu per primera vegada terra americana -i que es mostra, per a Cristòfor Colom, com un punt lluminós en la foscor- i relacionant-lo amb el punt de fuga, element característic d'una nova manera de mirar l'espai que apareix al segle XV a Florència, la perspectiva. *El Pòrtic dels Innocents*, obra de Brunelleschi, va servir de fil conductor a Farinelli per a presentar les característiques de la Modernitat i d'aquest nou model espacial, que trenca amb la concepció geogràfica clàssica euclidiana i veu néixer un nou subjecte modern. Amb aquest model apareix també una nova manera d'organitzar el territori a través dels nous estats moderns, que segueix les propietats geomètriques i espacials de la perspectiva: la continuïtat, l'homogeneïtat i la isotropia. Com a exemple d'aquesta última característica va explicar l'origen de la capitalitat de Madrid, localització que Felip II escull per trobar-se al centre geomètric de l'Estat.

Aquest nou model espacial, relacionat al mateix temps amb el model d'explicació científica (causa-interval-efecte), separa per primera vegada el subjecte i l'objecte mitjançant un interval o distància, que pot mesurar-se amb precisió i que força a l'observador a decidir per primera vegada si creu el que li diu el seu cos o el que veuen

els seus ulls. Això crea una crisi en el subjecte modern i al mateix temps configura la manera de veure el món, representar-lo i construir-lo característica del pensament occidental. Una de les condicions necessàries per a aquesta nova manera de veure l'espai és la immobilitat del subjecte. I per a Farinelli aquesta és una de les paradoxes sobre les quals s'ha construït la Modernitat, els estats territorials moderns o, per exemple, la cadena de muntatge, tot i que les condicions de la vida cultural i social pressuposin el moviment. Aquest seria el motiu, per a Farinelli, que no existeixi cap estat al món que disposi d'una política capaç d'afrontar el fenomen migratori d'una manera decent.

A la darrera part de la conferència Farinelli va presentar els reptes que ens suposa entendre la globalització, a causa que fem servir un model d'explicació que ja no és útil. En els processos econòmics i socials actuals els paràmetres que han servit per a comprendre el món modern ja no existeixen, l'espai i el temps han donat pas a processos simultanis on l'important és la velocitat i les xarxes. El problema és que, sense espai ni temps, el model espacial modern (subjecte, interval, objecte), el model científic i la raó cartogràfica entren en crisi. Per a Farinelli tot el coneixement occidental prové d'aquest procés d'abstracció mitjançant el qual la geografia, com a coneixement arquetípic, comença a representar sobre el pla de dos dimensions el globus terrestre, tot invertint el signe cartogràfic: el món passa a ser una còpia del mapa, que precedeix al territori. Aquesta raó cartogràfica comença amb Anaximandre al segle VI aC, quan comet el "pecat" que ha caracteritzat des de llavors la nostra cultura occidental: atrevir-se a dibuixar la Terra sobre una taula, reduint el procés vital i en moviment de la natura, tal i com l'entenien els grecs, a un esquema estàtic. En aquest sentit Colom esdevé un exemple paradigmàtic de modernitat, en haver fet que la realitat -el món com a esfera i no com a una superfície plana, s'adaptés al model i no al revés.

Farinelli va finalitzar la seva conferència amb una crida per a realitzar una crítica a la raó cartogràfica que reinventi models i conceptes que superin l'actual. La única manera de comprendre el món actual i poder explicar els canvis profunds que suposa la globalització és a través d'un pensament radical, perquè els propis problemes actuals són radicals i no es poden explicar a través dels esquemes i models existents. Calen doncs nous models que superin les limitacions imposades per la representació cartogràfica que siguin capaços d'incorporar nous punts de vista. Aquesta és una tasca on una nova geografia crítica i radical hi té molt a dir. [Núria Font]

Dijous 14 de novembre de 2013

Pilar RIERA FIGUERAS, Ricard PIE NINOT i Jesús BURGUEÑO RIVERO
Universitats Autònoma de Barcelona, Politècnica de Catalunya i de Lleida.

*El paper d'Enric Lluch en el debat sobre
l'organització i ordenació territorial de Catalunya.*

Dijous 15 de novembre de 2013, a prop de fer un any del traspàs d'Enric Lluch i Martín, les dues societats filials de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) a què pertanyé, la Societat Catalana de Geografia (SCG) i la Societat Catalana d'Ordenació del Territori (SCOT), de conjunt amb l'Associació Catalana de Ciència Regional (ACCR), li van dedicar un acte en recordança. I ho van fer posant de relleu la figura científica de Lluch a través d'un fil conductor, la planificació territorial. Per això, l'acte celebrat a la sala Pi Sunyer de l'IEC, duia per títol *El paper d'Enric Lluch en el debat sobre l'organització i ordenació territorial de Catalunya*. Sota la presidència del Dr. Josep González-Agàpito, president de la Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS), de la qual Lluch era membre emèrit, les persones encarregades de glossar-ne l'aportació científica foren tres que el conegueren prou bé, perquè hi treballaren de costat: la geògrafa Pilar Riera Figueras, professora de la Universitat Autònoma de Barcelona; l'arquitecte Ricard Pie Ninot, professor de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (Universitat Politècnica de Catalunya), i el geògraf Jesús Burgueño Rivero, professor de la Universitat de Lleida.

El professor González-Agàpito, historiador de l'educació, presentà l'acte i abans de passar la paraula als ponents destacà la importància d'Enric Lluch a l'hora de repensar la geografia com a ciència social i palesà que més enllà de ser un científic eminent va ser un home savi i compromès, amb la llengua, la cultura i la societat catalanes. Posà de relleu la llarga trajectòria docent de Lluch, guiada sempre per l'ideal kantianista que allò que mena l'ésser humà a la maduresa és la capacitat d'observar la llei i de pensar pel seu compte.

Qui primer enraonà fou Pilar Riera i ho féu en representació de l'ACCR. La professora Riera abordà la figura de Lluch des de la seva perspectiva d'investigador de les estructures territorials de Catalunya, a partir de dues recerques compartides: *Evolució de les àrees de trànsit dels autobusos de línia a Catalunya (1934-1964)* i *Les àrees funcionals de Catalunya*. A través dels records que conservava de la realització d'aquests treballs i de l'anàlisi de diversos continguts seus, destacà com Enric Lluch no es lligava mai a una escola metodològica, sinó que romania sempre receptiu a nous corrents de pensament, la qual cosa li permetia de mantenir una actualització permanent de tot allò que es publicava a casa nostra i a fora.

Pilar Riera ensenyà una mostra de materials manuscrits del professor Lluch -ara la immensa totalitat d'aquests documents són en dipòsit a la Cartoteca de Catalunya, per gentilesa de la seva vídua, Montserrat Galera- per il·lustrar la minuciositat i polidesa de la seva manera de fer, per demostrar una metodologia basada en l'anàlisi empírica, per destacar el rigor del seu treball, per deixar palesa la preocupació que les propostes elaborades tinguessin repercussió més enllà del gabinet i per explicitar l'opció política de estendre la recerca a tots els Països Catalans. Concloué dient que l'objectiu darrer

de la investigació era fornir d'informació geogràfica la presa de decisions a l'entorn d'una nova divisió territorial.

El segon dels ponents a parlar fou Ricard Pie, que ho féu en representació de la SCOT. El professor Pie tractà de la progressiva apropiació de l'urbanisme de part dels arquitectes, un procés contrari a la línia de pensament d'Enric Lluch, que estava per l'estudi pluridisciplinar de les qüestions territorials. En aquest sentit, destacà el gran encert del Congrés de Cultura Catalana (CCC) en encarregar a Enric Lluch i Manuel Ribas Piera l'organització de l'àmbit VIII, els quals actuaren plegats guiats per la voluntat d'implantar un nou ordenament territorial que permetés de desenvolupar un model econòmic que corregís els desequilibris territorials.

Pie recordà com una de les herències del CCC fou la conversió del seu àmbit VIII en la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, a proposta d'Enric Lluch, convençut com estava de la conveniència de continuar les tasques endegades i de la importància de l'empara de l'Institut d'Estudis Catalans. Recordà, així mateix, la necessitat de vèncer algunes reticències institucionals, atès el caràcter transversal i militant de la Societat constituïda el novembre de 1979 i els primers president i vicepresident, Manuel de Solà-Morales i Enric Lluch, respectivament.

El darrer d'intervenir fou Jesús Burgueño, vicepresident de la SCG, que s'ocupà del darrer Lluch, el que ell havia conegut professionalment, de l'any 2000 ençà. Ho féu a partir de la contribució del geògraf homenatjat al debat de l'organització territorial, que establí en tres categories: la generosa aportació documental, la fidelitat al llegat republicà i la racionalitat en els plantejaments. Burgueño parlà des de l'autoritzada posició d'haver compartit amb Lluch experiència personal i científica com a membres de la comissió encarregada d'elaborar l'*Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya* (popularment, *Informe Roca*).

El professor Burgueño destacà la independència de criteri d'Enric Lluch en una comissió on tot i ser representant del PSC-CpC sempre exercí de lliurepensador; posà de relleu la fermesa en la defensa de les seves posicions, servant sempre un gran respecte per les persones que es movien en camps oposats; i la flexibilitat en acceptar propostes noves, sempre que un no fes taula rasa amb la divisió territorial de 1936. Jesús Burgueño acabà la seva allocució recordant la presència d'Enric Lluch a la reunió de la comissió, molt poc després que ETA assassinés el seu germà Ernest, perquè, tal com ell mateix digué, si el govern del seu país li havia encarregat una feina ell no podia deixar de correspondre-hi. Valgui això com a prova del seu compromís. [Enric **Bertran**]

Dimarts 17 de desembre de 2013

Cristóbal MENDOZA
Universitat Autònoma Metropolitana (Mèxic)

*Xarxes fragmentades:
Migració des de la ciutat de Mèxic als Estats Units.*

El dia 17 de desembre de 2013, a les set de la tarda, a l'Institut d'Estudis Catalans, el professor Mendoza va fer una conferència sobre les migracions de Mèxic a Estats Units. Va començar referint-se a les característiques més destacades d'aquestes migracions: a) els estats tradicionals d'emigració són Jalisco, Michoacán i Guanajuato i representen al voltant del 40% del total del flux migratori; b) els migrants rurals són un 40% del total de persones que migren; c) la migració és menys selectiva pel que fa als nivells d'educació; i d) els homes continuen sent majoritaris en totes les cohorts.

A partir de la dècada dels noranta del segle XX i fins als nostres dies s'observen els següents canvis: a) els migrants mexicans resten temporades més llargues als Estats Units i tornen menys sovint a Mèxic; b) l'origen geogràfic dels migrants és més heterogeni (si abans estava força concentrat en els estats tradicionalment migrants ara inclou àrees urbanes, com la Ciutat de Mèxic; c) tenen més anys d'educació formal i d) hi ha una presència més gran de dones i famílies.

Migració urbana i xarxes migratòries. La literatura sobre migracions mostra que les xarxes migratòries urbanes operen de forma diferent que les xarxes rurals; s'observa com les xarxes urbanes són més recents. L'origen "rural" de molts migrants urbans podria dificultar la construcció d'un sentit de pertinença a les ciutats mexicanes; la manca de confiança en contextos percebuts com a violents no facilitaria la circulació d'informació i els valors individuals dominants a les ciutats no ajudaria a la creació de xarxes migratòries urbanes. Les xarxes urbanes són, doncs, febles, més especialitzades i construïdes a partir de vincles familiars i de parentiu (i no de comunitat o de veïnatge).

Preguntes de recerca: Xarxes. A continuació s'exposen les preguntes que guien la recerca presentada: 1. Les xarxes estan organitzades a partir dels vincles familiars i de la llar. Es podria esperar, per tant, que les llars amb migrants internacionals tinguin probabilitats i perfils migratoris diferents d'aquelles llars que no tenen aquests lligams. 2. Les xarxes urbanes són menys denses i estan més especialitzades. Es podria esperar que grups específics organitzin circuits i xarxes més especialitzades. 3. La feblesa de les xarxes socials augmenta els costos econòmics de la migració i frena l'expansió cap a grups amb menys capital humà i social. Si aquesta premissa es dona, es podria esperar una selecció positiva de la migració cap a grups més educats d'àrees urbanes.

Una vegada el professor Mendoza va presentar les preguntes de recerca que guien la seva recerca, va definir el concepte de sentit de lloc com a identitat territorial configurada a partir de les representacions i vincles emocionals que es construeixen individualment o col·lectivament, a partir de les experiències quotidianes en espais concrets. En principi, un fort arrelament (sentit de lloc), entès com a espai quotidià i

sentiment de pertinença, disminuiria les probabilitats de realitzar una migració internacional.

Per a portar a terme la recerca Mendoza va elaborar i executar (juntament amb un grup d'estudiants de la seva universitat) una enquesta titulada "Migración, lugar y empleo en Valle de Chalco-Solidaridad" (UAM, 2007). Aquesta és una enquesta de llars: amb una mida mostral de 759 llars, un interval de confiança 95%, i d'error 3,6%. El qüestionari de l'enquesta té quatre parts (característiques sociodemogràfiques, migració als Estats Units, trajectòries migratòries del cap de llar i parella, preguntes territorials). A més de l'enquesta es van fer trenta entrevistes semiestructurades amb membres de les llars prèviament seleccionades a partir de l'enquesta.

Característiques de l'àrea d'estudi: Valle de Chalco-Solidaridad. És un municipi creat el 1994. Una gran part dels seus residents provenen d'altres municipis de l'Àrea Metropolitana de la Ciutat de Mèxic (53%). En aquest municipi hi ha un alt impacte de la migració internacional a les llars de Valle de Chalco-Solidaridad (20%) i una taxa alta de retorn (40%). Les entrevistes que es van fer a homes i dones caps de família apunten clarament que la pobresa (relativa) és la raó principal de l'emigració internacional. Alguns dels motius concrets citats a les entrevistes van ser: els salaris baixos, la inestabilitat econòmica (a causa de tancaments d'empreses, per exemple) i despeses imprevistes (ocasionades per malalties, per exemple).

La casa i un sentit de pertinença feble. En les enquestes apareixen opinions positives sobre la casa, que són consistents amb el fet que la raó principal de viure a Valle de Chalco va ser l'accés a la propietat, cosa que contrasta amb el desig majoritari de voler deixar el municipi (43%). La majoria dels enquestats no vol tornar, ni troba a faltar la seva comunitat d'origen. Només un 11% dels enquestats afirma voler viure als Estats Units.

Xarxes socials i migració internacional. El fet que una llar tingui migrants duplica la probabilitat d'emigració dels seus integrants. Les probabilitats són fins i tot més altes per a les llars amb migrants de retorn. En funció de l'experiència migratòria de la llar (les xarxes socials), les variables que afecten la migració internacional operen de forma diferent. Mentre que el sexe és només significatiu per a les llars sense migrants, la variable "educació" observa la tendència contrària.

Xarxes migratòries, sexe i nivell d'educació. El paper de les xarxes socials fa que la variable sexe no sigui significativa a les llars amb migrants. En contextos urbans, les xarxes s'especialitzen per gènere. Les persones amb més anys d'educació només mostren una tendència més gran a emigrar en les llars amb experiència migratòria. L'educació no incrementa les possibilitats d'emigrar *per se*, però sí ho fa en cas que existeixin xarxes migratòries a les llars, tot reduint els riscos i costos dels que tenen més anys d'educació.

Xarxes migratòries i lloc. Les xarxes socials es construeixen a partir de relacions familiars. Els migrants no tenen rutes fixes i les destinacions als Estats Units són nombroses: destinacions tradicionals (Califòrnia, Texas, Illinois) i àrees menys tradicionals (per exemple, la Costa Est, la regió de l'Oest Mitjà i, fins i tot, el Canadà). L'enquesta mostra un panorama general de "desarrelament" (*placelessness*). L'expansió urbana, la manca de serveis, infraestructures deficientes i, sobretot, la inestabilitat laboral i els baixos salaris són raons que expliquen tant el desarrelament com l'emigració.

Les **reflexions finals** a les que va arribar el professor Mendoza en la seva recerca és que el desarrelament sembla desincentivar la construcció de xarxes al municipi. Les xarxes es construeixen a nivell familiar, i potser per aquesta raó les llars amb experiència migratòria tenen un perfil tan diferent de les que no tenen aquesta experiència. Les dades apunten un procés de consolidació d'una classe proletària urbana transnacional, fortament desarrelada i, per tant, potencialment mòbil, amb vides caracteritzades per una alta precarietat laboral i baixos salaris tant a Mèxic com als Estats Units. [Anna **Ortiz** Guitart, Barcelona, 19 de desembre de 2013]

Dimarts 14 de gener de 2014

Alexandre NOBAJAS
Universitat de Keele (Regne Unit)

*Els orígens geogràfics i històrics
de l'aigua mineral envasada a Catalunya.*

La primera conferència de l'any 2014 va ser impartida el 14 de gener pel soci Alexandre Nobajas, en l'actualitat professor de geografia humana de la Keele University (Anglaterra). La presentació del jove conferenciant va anar a càrrec de Carme Montaner, la qual va explicar que aquest s'havia llicenciat en geografia per la Universitat de Barcelona el 2007, que va realitzar un màster en Sistemes d'Informació Geogràfica per la University of Edinburgh el 2008 i que s'havia doctorat en geografia per la Universitat de Barcelona el 2013 amb una tesi sobre els orígens geogràfics i històrics de l'aigua mineral envasada a Catalunya. També va assenyalar que havia estat becari de formació del personal investigador de la Universitat de Barcelona i professor de geografia a la University of Leicester durant els anys 2011-2013. La geògrafa Carme Montaner va acabar la seva presentació dient que el camp de recerca d'Alexandre Nobajas no restava circumscrit únicament a la geografia cultural. Així, va destacar les seves aportacions al camp de la història de la cartografia i, en particular, els seus treballs d'anàlisi de mapes històrics a partir de l'ús de les tècniques dels Sistemes d'Informació Geogràfica.

Tot seguit, va prendre la paraula el conferenciant que, durant els cinquanta minuts que va durar la seva exposició, ens va fer una síntesi clara i precisa dels principals aspectes estudiats a la seva tesi doctoral. Nobajas va realitzar, en primer lloc, una breu introducció sobre els factors que van predisposar una part de la societat catalana a consumir aigua mineral envasada. En primer lloc, va explicar com la demanda d'aigua mineral envasada va néixer arran de la introducció i difusió de la nova cultura higiènica il·lustrada, en la qual els balnearis van jugar un paper molt important. Però, també com a conseqüència de les deficientes xarxes de subministrament d'aigua potable de les ciutats catalanes durant el segle XIX i una bona part del segle XX, una deficiència que va quedar dramàticament palesa en el cas de Barcelona arran de l'epidèmia de tifus de 1914. Una epidèmia provocada per la contaminació de la xarxa de subministrament d'aigua potable i en la qual van morir més de 2.000 persones.

A continuació, Nobajas va explicar que per satisfer aquesta demanda d'aigua mineral envasada calgué resoldre un seguit de problemes. El primer i més important de tots va ser trobar un tipus d'envàs idoni per a la conservació i el transport de l'aigua. Un problema que es va solucionar a partir del moment que s'inicià la producció industrial d'ampolles de vidre. El conferenciant també va parlar de com, en un principi, el consum d'aigua mineral es limitava, bàsicament, als balnearis i estava vinculada als tractaments mèdics per guarir diferents problemes de salut. Però, a finals del segle XIX l'aigua mineral va començar a ser consumida com a aigua de taula envasada no per a curar malalties o trastorns de salut, sinó per a prevenir-ne. Un canvi substancial que va conduir a un augment i generalització del consum d'aquest tipus d'aigua.

Després, Nobajas va parlar dels factors físics que van condicionar la distribució geogràfica de les plantes envasadores d'aigua mineral. Sobre aquesta qüestió va explicar

que si bé, en un principi, els valors paisatgístics de l'entorn on s'ubicaven les plantes d'envasat no constituïen un factor molt important, això, però, va anar canviant a mesura que avançava el segle XX. A continuació, va parlar dels factors humans que condicionaven la distribució geogràfica de les plantes envasadores d'aigua mineral. En relació a aquesta qüestió, va dir que si bé, en un principi, la producció i consum d'aigua mineral estava circumscrita a la geografia humana dels balnearis existents a Catalunya, aquesta geografia va anar canviant a partir del moment que van començar a posar-se en explotació fonts d'aigua mineral que no estaven vinculades a cap instal·lació balneària. Tanmateix, la distribució geogràfica d'aquestes noves plantes d'envasat d'aigua mineral va estar condicionada per un factor humà: la seva relativa proximitat a la xarxa de ferrocarrils existent.

Nobajas va dedicar la darrera part de la seva conferència a explicar, a tall de conclusions, que la geografia i la història de l'aigua mineral envasada a Catalunya no segueixen una evolució lineal. Així, va explicar com a partir de mitjans de la dècada de 1920 el consum d'aigua mineral envasada a Catalunya va entrar en una fase de declivi constant, de la qual no es va començar a recuperar fins ben entrada la segona meitat del segle XX. Un declivi degut, segons Nobajas, a la difusió de la penicil·lina durant la dècada de 1930, que va reduir l'activitat terapèutica dels balnearis i a l'inici de la cloració, a començaments del segle XX, de l'aigua potable subministrada a les grans ciutats occidentals i que en el cas de la ciutat de Barcelona va tenir lloc l'any 1925. Un cop acabada la seva exposició es va obrir un animat torn de preguntes entre el públic assistent. [Francesc **Nadal** i Piqué]

Dijous 13 de febrer de 2014

Presentació de la reedició del llibre:

Costums sobre termenals, camins i aigües en terres de pagès.

(Barcelona: Societat Catalana de Geografia, 2013)

El 13 de febrer del 2014, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, tingué lloc l'acte de presentació del llibre *Costums sobre termenals, camins i aigües en terres de pagès*, reedició de l'obra publicada per l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya l'any 1921. Aquesta publicació ha comptat amb el suport de la Diputació de Barcelona, en el marc del Centenari de la Mancomunitat, a l'empara del conveni de col·laboració signat entre la Diputació i l'IEC.

Hi intervingueren el president de la Diputació de Barcelona, Salvador Esteve, el de l'Institut d'Estudis Catalans, Joandomènec Ros, i el de la Societat Catalana de Geografia, Josep Oliveras, que emmarcaren la conferència de l'historiador Jordi Casassas i Ymbert, professor de la Universitat de Barcelona, sobre el tema: *La significació política i institucional de la Mancomunitat per al catalanisme*.

Joandomènec Ros saludà la publicació d'aquest volum per les aportacions en terminologia, un patrimoni que ara es pot aprofitar per al diccionari científic de l'IEC, en curs d'elaboració.

Josep Oliveras remarcà l'interès per a la Geografia d'aquesta obra, que Jesús Burgueño, vicepresident de la Societat i professor a la Universitat de Lleida, fa palès a l'estudi introductor que encapçala la reedició. També esmentà la llarga trajectòria de col·laboració entre la Diputació de Barcelona i la Societat Catalana de Geografia.

L'historiador Jordi Casassas féu una breu dissertació sobre el context polític en el qual es gestà la Mancomunitat de Catalunya, entre 1907 i 1914. La presentació del projecte de llei de reforma de l'administració local el 1907 marcà l'inici efectiu del procés que conduí a la creació de la Mancomunitat de Catalunya set anys més tard. Tanmateix, pel camí hagué de fer front a les conseqüències de la Setmana Tràgica de 1909, que desfermà un furibund anticatalanisme del govern espanyol. De fet, assenyala el ponent, l'animadversió de la cultura política espanyola d'aquells anys envers la identitat catalana s'accentua pel sol fet que aquesta es mostra cada cop amb més força. Es tracta d'un moment de creixement del catalanisme, que es concreta amb la construcció d'institucions per part de la societat civil, com el mateix IEC, i la reivindicació de l'autogovern.

Per cloure l'acte, Salvador Esteve adreçà unes paraules, on remarcà la importància de l'obra feta per la Mancomunitat de Catalunya. [Rafael **Giménez-Capdevila**]

Dijous 26 de febrer de 2014

Presentació del llibre:

*Repensar el Estado. Crisis económica,
conflictos territoriales e identidades políticas en España.*

(Santiago de Compostela: Universitat, 2013)

El passat 26 de febrer, dimecres, a la sala Lluís Nicolau d'Olwer de l'Institut d'Estudis Catalans, i a partir de les set del vespre, es va presentar el llibre *Repensar el Estado. Crisis económica, conflictos territoriales e identidades políticas en España*, editat per la Universidad de Santiago de Compostela, i del qual van tenir cura els professors Josefina Gómez Mendoza, Rubén Lois i Oriol Nel·lo.

La presentació va ser introduïda pel president de la Societat Catalana de Geografia, que va excusar la presència de la professora Josefina Gómez Mendoza, que no havia pogut venir a causa d'un imprevist. Va remarcar que el llibre tenia l'origen en una trobada de geògrafs celebrada a Toledo l'abril de l'any passat, i que malgrat que des d'aleshores les dinàmiques i problemàtiques s'havien accelerat, el llibre tenia molt d'interès, ja que són uns temes als quals els professionals de la geografia no hi han dedicat massa atenció. Desgranà les diferents parts de què el llibre es compon i les diferents aportacions dels autors i autores, entre els quals hi ha la Maria Dolors Garcia Ramon, Jaume Font, Onofre Rullan i Oriol Nel·lo, tots ells associats a la SCG. La resta d'autors i autores pertanyen a diferents comunitats autònomes, la qual cosa contribueix a què les posicions sobre les diferents temàtiques no siguin coincidents.

Assenyala també els escassos coneixements que els geògrafs, en general, tenen de la realitat de l'Estat Espanyol i de les seves comunitats perifèriques, especialment respecte a Catalunya. Va fer referència a les incomprensions i estereotips històrics que encara es mantenen i acabà apel·lant a la necessitat de més comunicació i més contribució científica dels professionals de la geografia a aquests temes.

A continuació intervingueren Oriol Nel·lo i Ruben Lois. El primer va fer referència a la situació de la crisi actual, amb el problema de l'encaix de Catalunya en el sistema institucional de l'Estat, i la confusió que hi ha sobre aquest tema. Per a Nel·lo una possible sortida seria un canvi d'escala del problema, vist des de la perspectiva de la situació econòmica i de crisi social a escala europea i mundial, ja que per entendre la problemàtica cal comprovar la posició dels grups que detenen el poder econòmic i la dels grups subalterns. Els conceptes d'estat, nació i sobirania estan en discussió en moments que apareixen noves territorialitats lligades als conceptes de sistema urbà i de xarxa.

Les noves territorialitats, segons Oriol Nel·lo, serien les que possessin les bases multiescalars per a la constitució de noves solidaritats entre els grups socials subalterns. La polèmica actual consistiria, en bona part, en la permanent substitució dels actors socials per abstraccions territorials encobridores de què la competència no és entre territoris, sinó entre grups socials i projectes polítics. Per acabar, insistí Nel·lo, en el paper dels geògrafs en clarificar els termes del debat a partir de la combinació de l'anàlisi a diversos nivells d'escala, la comprensió de la relació entre la societat i el

medi, l'explicació de les dinàmiques territorials, i la crítica a les construccions ideològiques sobre l'espai i a partir de l'espai.

Ruben Lois va fer un resum de les conclusions del llibre elaborades pels tres editors, en les quals es precisa la necessitat de fer una nova Geografia Regional de les Espanyes, en què cadascun dels grans temes sigui motiu d'estudi i exposició crítica, amb la missió de contribuir a clarificar les bases dels debats actuals. Recordà la importància de l'escala global i dels processos de territorialització sotmesos a geometries variables, plantejà la interpretació geogràfica d'Espanya com a espai de frontera entre l'oceà Atlàntic i el mar Mediterrani, entre l'Europa de més enllà dels Pirineus i el Magrib.

Les noves històries renovades que s'han construït a les diferents autonomies poden ajudar a comprendre la Geografia política-regional de les Espanyes, però la Geografia ha de fer noves aportacions a la història, com la d'una necessària Geografia lingüística i cultural que permeti establir les complementaritats i les tensions, els elements comuns i les diferències; i una Geografia dels recursos i de la riquesa, per comprovar les desigualtats entre territoris i persones, així com la distribució dels diferents recursos, com poden ser els hídrics.

Considerà que la nova Geografia regional a construir ha de tenir en compte que la població i la societat s'enfronten a dos problemes al mateix temps, un d'afirmació nacional/identitària i un altre de classe social, amb una relació dialèctica permanent. L'augment de les desigualtats i les distàncies socials ha de ser també objecte d'anàlisi, com les infraestructures de transport i comunicació que constitueixen l'esquelet del territori, i l'anàlisi del govern en les seves diferents escales, de l'estatal al local.

Per acabar es referí a l'ús del terme nació, que pot tenir diferents lectures i a la necessitat d'introduir mesura, tolerància i cert relativisme que ajudi a analitzar i comprendre millor les dinàmiques internes de les Espanyes.

Les exposicions van ser seguides d'un interessant col·loqui, en el qual entre altres intervingueren els consocis Antoni Tulla, Francesc Nadal, Josep Báguena i Horacio Capel. [Josep **Oliveras** i Samitier]

Dijous 6 de març de 2014

Roser RODRÍGUEZ CARRERAS
Universitat de Barcelona

*Vint anys després dels grans incendis
de la Catalunya Central (1994-2014).*

El dijous 6 de març del 2014, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, la Societat Catalana de Geografia va presentar dins el cicle de conferències anuals; la conferència *Vint anys després dels grans incendis de la Catalunya Central (1994-2014)* a càrrec de Roser Rodríguez Carreras, actualment professora associada del Departament de Geografia Física de la Universitat de Barcelona.

Va obrir l'acte, Xavier Úbeda, professor titular de la Universitat de Barcelona en l'Àrea de Geografia Física, membre de la junta de govern de la Societat Catalana de Geografia i coordinador del GRAM (Grup de Recerca Ambiental de la Mediterrània). Xavier Úbeda va presentar la ponent, Roser Rodríguez, com una sociòloga captivada per la disciplina geogràfica, després de cursar el màster en Planificació Territorial i Gestió Ambiental de la UB.

Roser Rodríguez va començar l'exposició explicant que el seu interès pels incendis forestals prové de totes aquelles impressions percebudes durant els incendis dels anys 1986 i 1994-1998, quan, en aquest darrer, va participar com a voluntària donant suport a les tasques d'extinció i va viure el conflicte dels diversos agents implicats en les extincions. Anys més tard, ha volgut anar més enllà de les causes directes d'aquells grans incendis forestals de la Catalunya Central i profunditzar en les seves causes estructurals.

A partir d'una cita de Karl Shlögel, la ponent ens va introduir el concepte espai-temps, on va destacar que la història té uns escenaris lligats a formes d'organització socials, econòmiques, polítiques i culturals. Tot seguit a partir del mapa d'usos del sòl va situar el públic en territori català; explicant que la població es concentra a la costa, que la massa forestal domina la Catalunya Central i que el mosaic d'urbanitzacions disperses acaba remarcant la complexitat del territori català. A partir del mapa de cobertes del sòl de Catalunya va presentar una realitat territorial on la superfície forestal representa un 60% de la superfície total i on a prop d'un 40% de la superfície forestal són boscos. A través d'un tercer mapa, sobre els incendis forestals de Catalunya durant el període 1986-2003, va explicar que les zones que han patit més incendis forestals i on han cremat més hectàrees són les comarques de la Catalunya Central. La conferenciant va explicar que al llarg d'aquest període ha augmentat el nombre d'ignicions, però també la capacitat d'extinció és major, ja que augmenten el nombre d'incendis menors a 1 hectàrea i que són un petit percentatge d'incendis, menys de l'1%, els responsables de cremar entre el 70 i 80% de la superfície forestal afectada pel foc.

En una segona part de la conferència, Roser Rodríguez va presentar la problemàtica dels incendis forestals de la Catalunya Central des d'una perspectiva més social. Va relacionar els usos del sòl amb l'estructura del paisatge i el règim d'incendis. En relació a aquesta qüestió, va dir que els grans incendis forestals d'aquests últims anys s'han de relacionar amb el context socioeconòmic passat i actual. La ponent, va destacar la importància de les relacions humanes amb els espais forestals al llarg de la història. Va

explicar com era d'important i com estava d'integrada la cultura del foc antigament en la societat i com el bosc era font de matèries primeres estratègiques per la societat durant el segle s. XIX i principis del s. XX. L'aprofitament del bosc era molt divers, recursos fusters i no fusters generaven un ventall d'oficis que s'han anat perdent al llarg del temps. Des de l'òptica de sociòloga, va puntualitzar com n'és d'important en la transformació d'un territori la voluntat política i la pressió social en qualsevol època.

Roser Rodríguez, davant la pregunta "que ha passat?", va plantejar la nova relació de la població amb els usos del sòl al s. XXI. Va destacar el paper d'un nou marc socioeconòmic que es mou en un mercat global, un canvi en el patró de consum energia, una emigració camp-ciutat per qüestions laborals i d'habitatge que provoca canvis culturals... La ponent va reflexionar sobre la desaparició del món rural, ens va puntualitzar que va més enllà de la desaparició de les activitats agrícoles i ramaderes, va explicar com ha desaparegut tot un sistema socioeconòmic. Va continuar contestant a la pregunta sobre quin és l'escenari actual, on destaca el canvi conceptual del valor del bosc des de diverses perspectives; des d'una visió romàntica de la natura "en estat pur", a un espai multifuncional, de lleure o consum, per a gent anònima, que es diferencia de les relacions tradicionals establertes per contractes d'ús, tala o carboneig. Ens va descriure un territori on el mosaic agroforestal s'ha perdut, on hi ha una continuïtat de massa forestal i com a conseqüència s'ha incrementat el risc de grans incendis forestals.

Roser Rodríguez va presentar un sector forestal en les comarques centrals, preocupat o amoïnats, i denuncià la falta de projecte per al món rural. Va enllaçar l'explicació destacant la voluntat política d'ordenar el territori i la falta de planificació en cascada. A continuació va puntualitzar un augment en les estadístiques del Centre de la Propietat Forestal de plans tècnics a nivell finca, però una manca de planificació a escales superiors. Roser Rodríguez va definir la política forestal com a reactiva davant els diversos anys de grans incendis forestals i reflexionà sobre la manca d'una política forestal ferma.

Per acabar la seva exposició, ens va presentar el mosaic de petits propietaris forestals que configuren el territori català i que davant la falta de política forestal, han pres consciència de la importància d'associar-se, per treballar per la reconstrucció del sector forestal. La ponent es qüestionava quin és el perfil d'aquests propietaris forestals i destacava el buit d'informació en aquest sentit. Ens va explicar que en l'àmbit de la recerca s'han estudiat reiteradament qüestions físiques postincendi, però falten dades sobre la propietat forestal. Roser Rodríguez va precisar que la problemàtica dels incendis forestals està poc estudiada des de la perspectiva social.

Roser Rodríguez va tancar la conferència contestant a la pregunta si hem après alguna cosa després dels últims grans incendis forestals. Va destacar que la problemàtica dels incendis forestals és complexa i remarcà que sí, s'ha anat evolucionant de manera positiva, però que una de les claus pels reptes de futur és la interacció entre el món de la recerca, la coordinació institucional i la participació dels agents socials coneixedors del territori. [Sílvia **Gimeno** Ribes]

Dimecres 12 de març de 2014

Acte de donació d'un facsímil de l'

Atles Català.

(1375)

El passat 12 de març es va celebrar l'acte públic de donació per part de Montserrat Galera i Monegal, sòcia honorària de la Societat Catalana de Geografia, d'un facsímil de l'Atles Català de 1375. Es tracta d'una còpia feta en pergamí i il·luminada a mà, de l'atles sorgit del taller mallorquí dels Cresques a finals del segle XIV, que es conserva a la Biblioteca Nacional de França. La donació, feta a la Societat Catalana de Geografia (SCG), ha estat dipositada i integrada al Fons d'Art de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la institució que incardina l'esmentada societat filial.

El facsímil, realitzat a la dècada de 1950 i del qual no es coneixen pas més de 15 exemplars, ha quedat dipositat i exposat permanentment a la sala Puig i Cadafalch de la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, en compliment de la voluntat expressa de la donant, per tal que pugui ser contemplat públicament.

L'acte de recepció comptà amb la presència del president de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), Sr. Joandomènec Ros i del president de la SCG, Sr. Josep Oliveras. Inicià l'acte, el president de l'IEC, que agrai la donació i remarcà la importància de gestos d'aquesta mena per a una entitat com l'Institut. Seguidament el president de la SCG glossà la figura de Montserrat Galera. Oliveras recordà els seus inicis de bibliotecària a la Universitat de Barcelona –molts dels presents a la sala la conegueren en aquells anys- i de com ben aviat inicià una tasca d'investigadora en el camp de la bibliografia, amb reculls bibliogràfics com el de la ciutat de Barcelona o el de Pau Vila i que, més endavant, encarà cap a la història de la cartografia on ha esdevingut una gran especialista dels mapes de Catalunya dels segles XVII i XVIII. Esmentà algunes de les seves publicacions més rellevants com l'Atlas de Barcelona o l'estudi de les vistes de A. Wyngaerde, entre d'altres. Com va dir Josep Oliveras, juntament amb la seva destacada tasca com a Directora de la Cartoteca de Catalunya de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, Montserrat Galera és un referent per a la història de la cartografia catalana.

Un cop efectuades les signatures del contracte de donació, la donant dictà una molt ben documentada conferència sobre el contingut de l'atles i la història bibliogràfica del document al llarg dels més de sis-cents anys d'existència. Montserrat Galera inicià la seva exposició amb una detallada descripció de les sis taules que formen el document, destacà les influències jueva, musulmana i cristiana que recull, així com la riquesa del dibuix, de la toponímia i les llegendes. Remarcà que l'atles no porta ni data ni autors i que haurien de passar més de quatre-cents anys per a esbrinar-los.

A partir d'aquí Montserrat Galera desgranà la història bibliogràfica del document. Després de l'entrada de l'atles a la Biblioteca Reial de França no se'n sentí a parlar mai més fins a finals del segle XVIII. El 1792, el document es restaurà i s'hi afegiren les inicials RF / NB que Galera identifica com a República Francesa / Napoleó Bonaparte, seguint els arguments dels historiadors Buchon i Tastu, que esdevindrien fonamentals per a la recuperació de l'obra. Efectivament, després d'algunes descripcions poc encertades que parlen d'una carta (mapa) en llengua castellana, els treballs de J.A.

Buchon de 1838, però sobretot els treballs posteriors de 1838 i 1841 fets juntament amb J. Tastu, van ser les aportacions fonamentals. La col·laboració de Tastu, d'origen rossellonès, sembla que va ser decisiva a l'hora de fer les transcripcions de l'atles i també en la seva datació deduïda a partir del calendari astrològic. Un exemplar del treball d'ambdós, publicat el 1839, fou el donat per Montserrat Galera com a complement del facsímil. A partir d'aquí l'Atles Català deixà l'anonimat i passà a ser un document mundialment reconegut, sempre més amb aquest nom –Atles Català– que li atorgà Buchon.

Montserrat Galera continuà resseguint la història bibliogràfica de l'atles ja al segle XX quan gràcies als treballs de G. Llabrés es pogué determinar l'autoria dels Cresques i les posteriors aportacions de Rubió i Lluch, Carreras Candi, Reparaz o Soldevila. També parlà de l'impuls que significà per a l'atles la celebració, el 1975, del 600 aniversari i acabà amb l'enumeració dels estudiosos actuals de l'obra com Riera, Rosselló i Pujades.

Sortosament, tota aquesta meravellosa història bibliogràfica del document cartogràfic català de més ressò mundial, es podrà llegir ben aviat a la revista *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* i ens ajudarà a comprendre més bé com s'ha percebut en el context intel·lectual de diverses èpoques. I es podrà gaudir de la còpia del mapa a la seu de l'IEC.

La Societat Catalana de Geografia i l'Institut d'Estudis Catalans poden sentir-se molt agraïts d'aquesta donació pel fet de tractar-se d'un facsímil excepcional, però també perquè accions com aquesta, que no són molt habituals, ajuden a reforçar la tasca de difusió de la cartografia, la geografia i la cultura catalanes [Carme **Montaner**]

Dijous 27 de març de 2014

Ana María CABELLO QUIÑONES
Universidad Autónoma de Chile (Tacna).

Calidad de vida urbana en Chile.

El dijous 27 de març del 2014, a la seu de l'Institut d' Estudis Catalans, la Societat Catalana de Geografia presentà, com a part del cicle de conferències anuals, la conferència "Calidad de vida urbana en Chile" a càrrec de la Doctora Ana María Cabello Quiñones, actualment docent i directora del grau de Pedagogia en Historia, Geografía y Ciencias Sociales a la Seu Talca de la Universidad Autónoma de Chile.

Va obrir l'acte el Dr. Xavier Úbeda, professor titular de la Universitat de Barcelona a l'Àrea de Geografia Física i membre de la junta de govern de la Societat Catalana de Geografia. Xavier Úbeda va presentar la ponent com una professional amb àmplia experiència en l'anàlisi geogràfica i en particular en aspectes de la qualitat de vida urbana a Xile.

La ponència de la professora Cabello s'inicià presentant les principals característiques del territori xilè. Destacà el fenomen de macrocefàlia urbana, que a més de l'elevada concentració demogràfica, suma un gran centralisme econòmic, administratiu i polític. Per explicar això, la ponent, va fer una comparació entre la ciutat de Santiago, que és la capital nacional, i la ciutat de Talca, capital de la Regió del Maule.

Destacà que a l'any 2002, data de l'últim cens de població vàlid, el Gran Santiago tenia una població de 6,5 milions d'habitants, mentre que Talca només arribà als 220 mil habitants. Sumà a l'anàlisi, el paisatge urbà i les relacions camp-ciutat, explicant que el creixement urbà del Gran Santiago pot representar-se amb el model de *Burgess*, mentre que per Talca el més proper podria ser la representació del model de *Harris i Ullman*.

A partir del context general desenvolupat en una primera part de la conferència, la ponent va introduir el concepte de qualitat de vida urbana; per això recorregué a una sèrie de referències teòriques - Guillermo Gallopín, Michael Atchia, Philip Musgrove i Carlos Mallman - per finalment destacar la proposta teòrica de l'economista xilè Manfred Max-Neef, qui en la seva obra "Trellat, dimensió urbana i qualitat de vida" (1978) estableix que en les ciutats "tot desenvolupament quantitatiu, s'ha de transformar en un desenvolupament qualitatiu de les condicions de vida dels que hi viuen".

Tot seguit, la Dra. Cabello, presentà els principals resultats de l'estudi "Indicadores de Calidad de Vida Urbana (ICVU)" desenvolupat per l'Instituto de Estudios Urbanos y Territoriales de la Universidad Católica de Chile; i començà explicant l'objectiu del treball, que va ser mesurar a 93 comunes del país "les condicions de vida objectives de la població generades a partir de les actuacions i dinàmiques de transformació de l'espai urbà induïdes per actors públics, privats i la societat civil". La ponent explicà que l'estudi considera la integració de sis dimensions, el pes específic en la valoració total de l'ICVU és 29,1% per a habitatge i entorn, 18,6% per a salut i medi ambient, 17,4% per a condicions socioculturals, 16,5% ambient i negocis, 9,4% per a condicions laborals i 9,1% per a connectivitat i mobilitat.

La Dra. Cabello destacà que l'estudi ICVU revela les extremes desigualtats urbanes que existeixen al Gran Santiago: de les 10 comunes de millor qualitat de vida urbana de Xile, 6 d'elles corresponen a aquesta zona metropolitana; tanmateix, de les 10 comunes de pitjor qualitat de vida urbana, 6 d'elles corresponen també a aquest espai territorial. En efecte, Vitacura, comuna del sector oriental del Gran Santiago, on resideix part de l'1% més ric del país, és qui en lidera el rànquing, mentre que La Pintana, comuna perifèrica, amb una elevada concentració d'habitatges socials, és la que tanca aquesta classificació.

Segons el parer de la ponent, això exemplifica que l'elevada concentració de població i l'escassa planificació del desenvolupament urbà al Gran Santiago té com a conseqüència la disparitat de la qualitat de vida urbana entre un i altre extrem de la població. També comentà, que això és conseqüència d'una alta segregació urbana, la qual cosa implica, més enllà de la valoració numèrica de l'ICVU, conseqüències en la salut física i psicològica de la població de major vulnerabilitat social, que és la que habita en aquelles comunes de pitjor qualitat de vida.

D'altra banda, la professora Cabello Quiñones, assenyalà que la comentada macrocefàlia urbana del Gran Santiago no només té implicacions sobre la població que habita en aquest territori, sinó també en altres regions del país. Utilitzà com a exemple, la realitat de dues comunes en extrems geogràfics oposats, les comunes d'Alto Hospicio i Coyhaique, a la regió de Tarapacá (20° 13'S - 70 ° 18'O) i a la regió d'Aysén (45 ° 34'S -72 ° 03'O), al nord i sud de Xile, respectivament, les que se situen entre les comunes de pitjor índex de qualitat de vida urbana del país. La raó d'aquesta situació, va explicar la ponent, està donada precisament per la distància d'aquestes zones respecte a la centralitat nacional, ja que la inversió pública per a la millora de les condicions econòmiques, socials i ambientals, segons l'estructura administrativa nacional, no té sentit geogràfic, limitant-se al nivell d'impacte per magnitud de població.

La població pertanyent als pobles indígenes presents en el territori nacional, també presenta un dels menors nivells d'ICVU; tal és el cas de la comuna de Padre de Las Casas, on més de la meitat de la població és d'origen indígena, i entre les 93 comunes avaluades, ocupa el lloc 88.

En l'última part de la conferència, tenint en consideració tots els antecedents presentats prèviament, la Dra. Cabello establí la necessitat d'enfortir els processos de planificació territorial, tenint en consideració l'ús d'indicadors com l'exposat ICVU. La ponent assenyalà que no és suficient mantenir l'actual dinàmica de desenvolupament de Xile, ja que les conseqüències revelades per l'anàlisi de l'ICVU són clares per demostrar desigualtats que s'han de resoldre en el més breu termini. Afegí també que la planificació territorial s'ha d'abordar en diferents àrees i diferents escales d'acció, des del propi espai territorial regional, les polítiques de desenvolupament urbà i la gestió urbana a nivell de barris, la qual cosa s'ha de veure reforçada amb la imprescindible participació ciutadana, on el segell identitari local juga un important paper.

Per finalitzar, la Dra. Ana María Cabello Quiñones va comentar i contestar les intervencions i preguntes dels assistents, assenyalant la importància de reconèixer els processos locals que hi ha a les diferents localitats de Xile, i fent èmfasi també en la inclusió de nous indicadors per a la planificació del desenvolupament urbà, com podria ser la mesura de la felicitat [Ivan **Franchi**].

Dimecres 9 d'abril de 2014

Ignasi BALLÚS i Neus MONLLOR

Experiències de treball de joves geògrafs

El dimecres 9 d'abril es celebrà a la sala Pi i Sunyer de l'IEC l'acte conjunt de la Societat Catalana de Geografia i de la Delegació del Col·legi de Geògrafs de Catalunya/Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya, dedicat a les *Experiències de treball de joves geògrafs*. Després d'unes breus introduccions a càrrec dels presidents de la Societat i del Col·legi en què destacaren la voluntat d'organitzar conjuntament alguns actes amb la finalitat de posar de relleu la profitosa col·laboració entre ambdues entitats. Unes associacions que tot i tenir objectius diferents mantenen en comú la necessitat de contribuir a millorar els coneixements dels geògrafs i de prestigiar la seva professió.

En primer lloc Ignasi Ballús, un berguedà format a la Universitat de Girona en la qual està finalitzant un màster ambiental, exposà la seva contribució a *L'elaboració de la Via Catalana, des de la Geografia i a través del SIG*. Explicà els problemes inicials de l'Assemblea Nacional Catalana per organitzar per mitjà de mapes en paper el recorregut de la cadena humana pel dret a decidir que es va realitzar l'11 de setembre passat. Es tractava de fixar la ruta per on discorreria la cadena i els trams que calia establir a fi que s'acomplissin els objectius fixats i no sorgissin problemes logístics. L'organització s'havia d'ocupar de demanar les autoritzacions administratives als ajuntaments dels municipis per on passaria la cadena, s'havia de dissenyar la ruta, obtenir cartografia per gestionar l'actuació, establir la logística de l'organització i resoldre nombrosos problemes de gestió i planificació.

Davant la complexitat d'utilitzar cartografia manual, els màxims responsables de l'organització accediren a que s'utilitzés un Sistema d'Informació Geogràfica (SIG), malgrat no saber ben bé el que era, encara que algun conegut els havia parlat de la seva eficàcia. L'Ignasi Ballús es prestà com a voluntari per fer-se càrrec de la planificació de la ruta per mitjà del SIG. Utilitzà un SIG d'escriptori i els programes d'ArcGis, QGis i l'MSExcel. Primer s'hagué de resoldre si la ruta per cobrir Catalunya de nord a sud per mitjà de la cadena humana havia de passar per la Costa Brava o bé per Girona-Figueres. Per criteris geogràfics s'escollí que passés en el tram gironí per l'interior i no per la costa. Es van fer 15 versions de la ruta fins arribar a l'opció definitiva. En total s'havien de cobrir 393 km, que passaven per 86 municipis i que es dividiren en 778 trams. Cada tram comptava amb un responsable i un grup de voluntaris per fer-se càrrec de l'organització i problemes logístics en el seu tram corresponent,; en total es va comptar amb uns 5.000 voluntaris. El nombre de participants és molt difícil de saber-lo exactament. En línia es van inscriure unes 400.000 persones, a les quals se'ls assignava un tram en funció del seu lloc de procedència, però hi hagué moltes més persones que se sumaren a l'acció sense haver-se inscrit prèviament. No cal dir que tot l'itinerari quedà completament cobert, i que alguns mitjans de premsa contraris a la manifestació popular, que utilitzaren un helicòpter per fotografiar algun tram sense omplir, no aconseguiren l'objectiu.

Gràcies al SIG es va poder facilitar l'adscripció dels inscrits als diferents trams i que aquests coneguessin amb anticipació el lloc exacte on havien d'anar per fer la

cadena, així com altres indicacions per cobrir les necessitats d'avituellament, descans o urgències sanitàries. L'èxit va ser extraordinari.

L'Ignasi Ballús acabà el seu relat afirmant que la geografia jugà el seu paper en l'èxit, ja que el traçat inicial era clau i sense el SIG i un sistema informàtic potent, l'organització i distribució de la gent pels diferents trams hagués estat impossible.

Per a seva part Neus Monllor, que va estudiar geografia i ciències ambientals a la UAB i a la Universitat de Girona i té un doctorat sobre la nova pagesia amb comparacions entre la província d'Ontàrio i la de Girona, tractà d'*Una experiència d'emprenedoria rural al Pallars Sobirà*. Per la Neus Monllor la geografia i l'emprenedoria van de la mà. Ja que el seu punt de partida estava en la pregunta de per què els joves no s'incorporen al sector agrari? I, en la recerca de noves possibilitats econòmiques en el món rural. Propugnà una nova pagesia formada per persones joves que cerquin la màxima autonomia a partir dels recursos propis del món rural, lluny del model agroindustrial i molt més en contacte amb el territori i la seva gent. Actualment es dedica a la consultoria rural, però l'experiència exposada va ser la realitzada al poble de Burg a la Vall Ferrera (Pallars Sobirà) entre els anys 2010 i 2013. Junt amb el seu company formularen un projecte de dinamització econòmica i rural "La caseta de Burg" a partir de la concessió per part de l'Ajuntament de Ferrera de la utilització d'una casa destinada a equipament i d'un petit crèdit de la Banca Ètica.

El projecte constava de tres elements fonamentals. El primer la posada en marxa d'un restaurant l'"Espai Tomata", que només servia aliments de proximitat o de quilòmetre zero, produïts ecològicament, i es feia pedagogia dels productes i de la cuina. Hi havia productes que se'ls feien ells mateixos en un hort i altres comprats al veïnatge, cercant sempre la qualitat natural. El segon, la creació en el pis superior de la casa d'un espai de qualitat, el "Dansburg", destinat a la formació, creació i exhibició de la dansa i altres arts escèniques, amb calefacció, parquet, dutxes, etc. El tercer era el cabaret "Xino-xano," destinat a difondre les arts escèniques pel Pirineu i oferir també sopars-espectacle.

Amb els anteriors tres elements la "Caseta de Burg" oferia obrir les portes a totes les persones que volguessin anar-hi per crear, formar-se i experimentar en el camp de les arts escèniques. Organitzaren cursos de dansa i música i es donava també allotjament als inscrits en cases rurals. En conjunt es donava suport a les arts escèniques, es feia una cuina compromesa amb el medi, s'oferien programes culturals innovadors i es revalorava tot el territori de la Coma de Burg.

Al final la Núria Monllor explicà com la complexitat del projecte havia portat a deixar-lo, perquè hi tenien un excés de treball no prou compensat. No obstant això, es reafirmà en la necessitat d'aquests tipus de projectes per integrar persones joves al camp a partir d'un nou paradigma de l'agricultura en el medi de muntanya i reforçar l'economia del territori a partir de la gastronomia, cosa que l'està portant ara al disseny de nous projectes.

El col·loqui que seguí al final de les exposicions va ser prou animat per comprovar com a partir dels coneixements geogràfics es podien realitzar actuacions interessants i ben diferents en benefici de la societat a que un pertany [Josep **Oliveras** i Samitier]

Dimarts 29 d'abril de 2014

Carles CARRERAS, Sergi MARTÍNEZ i Lluís FRAGO
Universitat de Barcelona

*El Raval de Barcelona,
laboratori d'estudis urbans*

La conferència del mes d'abril del curs 2013-14 de la Societat Catalana de Geografia va anar a càrrec de tres professors del Departament de Geografia Humana de la Universitat de Barcelona: el catedràtic Carles Carreras i els professors Sergi Martínez i Lluís Frago. Tots tres van dissertar sobre el barri del Raval de Barcelona com a laboratori d'estudis urbans.

Carles Carreras és, en paraules de l'actual president de la SCG, Josep Oliveras, un homenot de la geografia o sigui un personatge important i polièdric. La seva trajectòria geogràfica com a professor i investigador ha transitat per diversos camps de la branca d'Humana, des de la geografia urbana a la del comerç i consum o, més recentment, cap aspectes més humanístics i culturals, molt vinculats a la literatura. De fet és difícil resumir el CV de Carreras atès que des de fa molts anys viu bolcat en l'ensenyament i recerca geogràfics, ja que va assolir la càtedra universitària l'any 1986. Aquesta feina l'ha alternat amb diferents tasques de gestió dins de l'estructura de govern de la universitat, de la qual ha arribat a ser vicerector.

Sergi Martínez esmenta en el seu perfil com a professor que té interès en els processos de canvi social urbà i que ha seguit els processos de gentrificació del Raval, barri sobre el qual té algunes publicacions específiques. Lluís Frago ha estudiat el paper de les ciutats petites i mitjanes, en el context regional de Catalunya, i ha emprat el barri del Raval com a referència o model per comparar processos i dinàmiques en el centres històrics del seu àmbit d'estudi.

Tots tres formen part del grup de recerca ANTERRIT, Anàlisi territorial i desenvolupament regional, del Departament de Geografia Humana

Per situar una mica l'objecte urbà de la conferència, es pot dir de forma breu que el Raval és un barri de Barcelona que té com artèries principals el carrer del Carme, el Nou de la Rambla i la Rambla del Raval, que s'estén des de l'esquerra de la Rambla fins a les actuals rondes i el Paral·lel. A principis del segle XX es va popularitzar la seva designació com a Barri Xino pel seu laberint de carrers, l'alternança amb sales d'espectacles i cases de cites. Als anys 80 del mateix segle, l'administració municipal va impulsar una decidida política de reformes encaminades a rehabilitar i renovar la històrica estructura urbana per aconseguir-ne l'esponjament, l'exponent més clar de les quals és l'actual rambla del Raval, que va des del carrer Sant Pau a Hospital. En l'actualitat, el Raval concentra equipaments singulars de Barcelona com el Museu d'Art Contemporani (MACBA); el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), la Facultat de Geografia i Història; l'Escola Oficial d'Idiomes; l'Institut d'Estudis Catalans, el mercat de la Boqueria o el Liceu, entre altres.

A nivell de població, i sense entrar en els aspectes històrics, al Raval hi han anat a viure part dels immigrants que han arribat a Barcelona a principis del segle XXI, en especial persones de nacionalitat marroquina, pakistanesa i altres de religió majoritàriament musulmana que conviuen amb els autòctons que, segons les dades del

2013, es reparteixen a parts iguals (50% i 50%). Aquesta diversitat de nacionalitats ha donat com a resultat un barri on conviuen diferents cultures amb els seus comerços, restaurants i formes de vida

Les actuacions sobre el teixit urbà històric, la reutilització dels equipaments culturals esmentats i d'altres que s'han creat de nous, i en especial la rehabilitació d'habitatges, que han atret població d'un cert nivell adquisitiu que conviu amb població immigrada que aprofita el parc envellit i moltes vegades deficient del barri, conjuntament amb alguns blocs de protecció pública que han servit per ubicar part de la població que s'ha vist afectada per l'expropiació dels habitatges on vivia, és el que, a grans trets, ha generat unes dinàmiques específiques i noves al barri, que des del punt de vista acadèmic es poden etiquetar com de laboratori, en el sentit d'experimentals, i que s'han aguditzat amb la intensa turisticació que viu el centre de la ciutat ja sigui amb l'increment de places hoteleres o amb els apartaments turístics de legalitat diversa que comporten la presència d'una nova tipologia de personatges en la vida quotidiana del barri.

Carreras va explicar el Raval a partir dels records que li evocaven diferents espais i edificis del barri: l'antiga Biblioteca de Catalunya, amb el seu sistema d'organització de consultes, que ara sembla inversemblant per la lentitud en el préstec dels llibres; els edificis del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, seu de l'Institut Geogràfic Elcano, o el descobriment d'una església romànica pròpia del Pirineu al mig de la ciutat, Sant Pau del Camp. Després va evocar tot un seguit de títols literaris que han tractat el barri. Va esmentar alguns literats francesos que havien centrat els arguments de les seves obres en l'època del barri Xino (Genet, per exemple) o espanyols com Cela o de la Loma. D'entre els autors catalans va ressaltar les aportacions de Benet i Jornet, Maruja Torres o Julià de Jódar.

Lluís Frago va explicar com, en els seus estudis, havia traslladat els fenòmens migratoris i immobiliaris del Raval en l'anàlisi de les capitals comarcals i ciutats mitjanes de Catalunya per estudiar similituds i trobar explicacions tot i les diferències en la magnitud dels fenòmens i la disincronia temporal amb què ocorren. També va explicar que un dels objectius dels seus treballs és posar en valor el patrimoni urbà dels centres urbans de les 41 capitals comarcals que moltes vegades pateixen problemàtiques similars de conservació i, alhora, metamorfosis similars de transformació en els teixits urbans tradicionals.

Sergi Martínez va destacar diverses idees, com la del Raval com a motor del clúster cultural de Barcelona, clúster que és liderat per l'ajuntament de Barcelona i que pivota sobre els equipaments de la part nord del barri o bé la del procés de gentrificació que ha estat teoritzat per geògrafs com Neil Smith, David Ley o Sharon Zukin i que, de forma senzilla, es pot sintetitzar com un procés de canvi urbà que afecta àrees centrals de la ciutat i que suposa l'expulsió dels residents històrics i la substitució per una població socialment més adinerada. Cada un d'aquests teòrics de la gentrificació explica el fenomen per motius diferents però el fet és que amb les diferents rehabilitacions d'habitatges, el Raval ha experimentat l'arribada de nous residents que han canviat la imatge del barri que hauria deixat de ser una àrea urbana poc atractiva per esdevenir un espai urbà interessant per a nous grups socials com estudiants universitaris, professors o artistes que haurien substituït als residents històrics, d'un estrat social més baix. Tanmateix al Raval, els grups socials més modestos perviuen i, segons el criteri de qui escriu, perduren amb força ja que l'arribada d'aquests nous grups socials ha coincidit amb la immigració estrangera que s'hi ha assentat i que, en general, no té el mateix nivell econòmic que els locals.

La reflexió final d'aquest investigador va ser que molts dels estudis sobre el Raval han reforçat el clixé relacionat amb la creació i recreació literària del barri, molt centrada en el submón del Xino, alhora que la recerca acadèmica ha creat uns nous clixés urbans de modernitat, multiculturalitat, bohèmia, que són poc percebuts pels seus ciutadans i que de ben poc serveixen per als seus problemes quotidians. I el mateix Martínez es preguntava, i de què li serveix al Raval ser tan estudiat si els problemes no es resolen?

I poca resposta es va obtenir perquè la llargada de l'explicació es va menjar el temps per al debat ja que l'IEC tanca puntualment les seves portes cap a $\frac{3}{4}$ de 9, moment que el president de la SCG va agrair la presència de tots plegats [Elisabet **Sau**]

Dijous 15 de maig de 2014

Presentació del llibre:

Geographies of Tourism. European Research Perspectives.

(Bingley, UK: Emerald GPL, 2013)

En el marc del programa d'activitats del curs 2013-2014 de la Societat Catalana de Geografia, la Sala Puig i Cadafalch de l'Institut d'Estudis Catalans va acollir dijous 15 de maig de 2014 a les set del vespre la presentació del llibre *Geographies of Tourism. European Research Perspectives* (Bingley, UK: Emerald GPL, 2013; 260p.), editat a cura de Julie Wilson i Salvador Anton Clavé i publicat per l'editorial acadèmica britànica Emerald a finals de l'any 2013.

Josep Oliveras, president de la SCG, fou l'encarregat de conduir l'acte i de donar-hi inici mitjançant una breu introducció del currículum i les àrees en què els tres ponents de l'acte han destacat tot al llarg de la seva trajectòria acadèmica i de recerca. En primer lloc, va procedir a presentar la ponent escollida per presentar el llibre, Gemma Cànoves, actualment catedràtica d'Anàlisi Geogràfica Regional de la Universitat Autònoma i una de les investigadores més destacades en geografia del turisme, especialitzada en l'estudi del paper de la dona en el món rural, el turisme rural i el desenvolupament local, entre d'altres camps.

A continuació, Oliveras va introduir els editors del llibre: Julie Wilson, professora investigadora de la Universitat Rovira i Virgili i *Senior Research Fellow* a la *University of the West of England* del Regne Unit; i Salvador Anton Clavé, catedràtic d'Anàlisi Geogràfica Regional i degà de la Facultat de Turisme i Geografia de la Universitat Rovira i Virgili. Tots dos, investigadors amb una dilatada experiència en l'àmbit de la geografia del turisme, que han desenvolupat tant a Catalunya com en estades a d'altres universitats europees i nord-americanes, i que ha estat publicada en diversos llibres i articles en revistes acadèmiques d'alt impacte a nivell nacional i internacional.

Un cop acabades les presentacions inicials, Gemma Cànoves va començar la seva intervenció tot destacant la qualitat i rellevància del contingut del llibre, així com la idoneïtat de publicar-lo en un moment en què hi ha poques publicacions d'aquestes característiques. Segons la professora Cànoves, es tracta d'una obra que, mitjançant una acurada homogeneïtzació de la diversitat lingüística característica del context europeu, presenta una radiografia del nivell de producció científica i el dinamisme de diferents països en l'àmbit de la geografia del turisme. De fet, Cànoves va qualificar l'obra de Wilson i Anton com una referència tant en l'àmbit nacional com internacional, ja que, d'una banda, posa a l'abast dels investigadors catalans i espanyols una informació de gran valor per tenir una visió global de com s'està desenvolupant aquest camp en altres països veïns i, de l'altra, gràcies a la traducció a l'anglès, dona visibilitat a les tradicions de recerca europees en un moment en què l'anglès (i les tradicions angloamericanes) predomina en l'acadèmia.

A continuació, la ponent va procedir a presentar breument el contingut del llibre, tot posant èmfasi en la presència d'autors de referència en cadascun dels països/àrees als quals es dediquen la major part dels capítols del llibre: els països nòrdics (Dinamarca,

Finlàndia, Islàndia, Noruega i Suècia), França, Alemanya, Grècia, Itàlia, Bèlgica, els Països Baixos i Espanya. Entre altres, hi participen investigadors de gran renom com Jarkko Saarinen (*University of Oulu*), Rémi Knafou (*Université Paris 1*); Alessia Mariotti (*Università di Bologna*); Myriam Jansen-Verbeke (*Katholieke Universiteit Leuven*) o el mateix Salvador Anton (Universitat Rovira i Virgili). Cal destacar que també hi ha col·laborat Michael Hall, de la *University of Canterbury* de Nova Zelanda, amb una revisió de la situació actual respecte els canals de difusió i l'accessibilitat de la recerca en geografia del turisme a nivell internacional.

Dit això, Cànoves va felicitar als editors per l'excel·lent feina feta i va especificar que, si bé cada capítol presenta algunes peculiaritats segons el context tractat, s'hi pot trobar informació molt completa referent a: a) tradicions teòriques, temes més estudiats i etapes de desenvolupament dels estudis de turisme i geografia; b) estructura, trajectòria de la recerca i producció acadèmica per part de centres/universitats i autors; i c) canvis rellevants, projecció de futur i elements particulars de cada país/àrea. A més a més, va destacar Gemma Cànoves, la informació es complementa amb un llistat dels articles més citats i les revistes de referència en cada país/àrea tot tenint en compte els índexs Scopus i nacionals.

Finalment, la professora Cànoves es va centrar en exposar la radiografia de la situació en el cas espanyol, qüestió tractada en el Capítol 9 del llibre escrit pel professor Anton, i les principals conclusions extretes de l'anàlisi realitzat en el llibre, així com en d'altres revisions fetes per ella mateixa i altres investigadors recentment. Així doncs, va posar de manifest la joventut dels estudis de turisme des d'una perspectiva geogràfica i la necessitat que, en un context on el turisme és un dels principals sectors econòmics, no només es doni més pes i es dediquin més esforços a aquest àmbit de recerca, sinó també que es faci èmfasi en el desenvolupament de marcs teòrics sòlids que vagin més enllà dels tradicionals estudis de cas.

No obstant això, la professora Cànoves va destacar el paper actiu que han tingut el sorgiment de grups de recerca i també la consolidació d'estudis de grau, postgrau i doctorat en la majoria d'universitats, en el procés d'institucionalització de la geografia del turisme en el context espanyol. Una altra de les qüestions exposades per la ponent i tractada abastament en el llibre en cadascun dels casos, és la necessitat de fomentar la internacionalització de la recerca mitjançant la publicació en revistes indexades com la via més efectiva (almenys fins el moment) per donar projecció internacional a la recerca del país.

Seguidament va prendre la paraula Julie Wilson, coeditora del llibre, qui va aprofitar la seva intervenció per explicar els orígens de la publicació, els quals estan estretament lligats a inquietuds compartides i converses mantingudes amb el professor Anton i, molt especialment, a un esdeveniment científic organitzat l'any 2010 pel Grup de Recerca d'Anàlisi Territorial i Estudis Turístics de la URV (grup on ambdós desenvolupen la seva activitat investigadora), mitjançant el qual es va donar peu a l'emergència d'una xarxa europea d'investigadors amb interessos compartits.

Concretament, Wilson va manifestar que la principal motivació per emprendre un projecte d'aquestes característiques fou aconseguir una publicació que, més enllà de les esteses revisions de temàtiques emergents o més rellevants en l'àmbit de la geografia (o les geografies) del turisme, es convertís en un altaveu de la recerca de gran qualitat que s'està duent a terme a Europa i que tendeix a ser invisible en els canals de difusió acadèmics per haver estat publicades al marge de l'hegemonia de l'anglès, en definitiva, per una simple qüestió lingüística.

La coeditora va reconèixer, tanmateix, la gran complexitat derivada del procés d'edició de l'obra tant des del punt de vista de les dificultats de trobar investigadors de

referència interessats/disposats a participar-hi en cadascun dels països/àrees (cosa que ha derivat en la impossibilitat d'incloure capítols sobre tots països/àrees europeus com es tenia previst inicialment per tal d'assegurar una alta representativitat del contingut tractat), com des de la perspectiva de la laboriositat de coordinar efectivament un procés que, amb nombrosos participants implicats (autors però també editors) procedents de diferents tradicions acadèmiques i diversitats lingüístiques, va requerir un alt grau de sensibilitat i responsabilitat a l'hora de traduir/homogeneïtzar a l'anglès la informació inclosa en els capítols per tal de respectar al màxim la voluntat dels autors i les especificitats de cada regió.

A continuació, l'altre editor de l'obra, Salvador Anton, tot complementant les aportacions de la seva companya, va explicar que els orígens de la publicació estan estretament lligats a *discussions* (en el sentit anglès de la paraula) recurrents que ha mantingut amb Wilson en relació a la traducció (o més ben dit, traspàs) i la idoneïtat d'utilitzar certes paraules o conceptes en diferents llengües, unes qüestions certament controvertides i que sovint no es tenen en compte en els processos de traducció. En aquesta direcció, Anton posà de manifest el paper de la llengua a l'hora de construir el pensament geogràfic en cada país i de la problemàtica en relació a l'existència d'universos de coneixement no explorats en tradicions de recerca desenvolupades al marge de l'hegemonia de l'anglès predominant en l'àmbit acadèmic.

El professor Anton va posar èmfasi, tot seguit, en el valor afegit del llibre des del punt de vista no només de l'aportació de nombroses referències (més de 650) als circuits internacionals de difusió de la recerca, sinó també de posar sobre la taula la paradoxa amb què es troben actualment nombrosos investigadors, els quals, tot i ser coneixedors de la necessitat d'internacionalitzar la seva recerca, tenen també la voluntat i l'interès de mantenir les seves arrels i tradicions de pensament. Aquestes posicions, segons els editors de l'obra, són completament lícites i no necessàriament incompatibles, sempre i quan se sobrepassin les barreres del llenguatge.

Així doncs, a mode de conclusió, Salvador Anton va afirmar que, en un context caracteritzat pel capitalisme neoliberal acadèmic, els reptes de la geografia del turisme són principalment dos: 1) reforçar la seva rellevància com a àmbit de recerca amb entitat pròpia i 2) potenciar la vegada la *cross-fertilització* entre les diferents tradicions acadèmiques. En aquesta línia, Anton va destacar que, per un costat, és necessària una major sensibilització respecte el poliglòtisme i la diversitat d'aproximacions a la geografia del turisme per part dels investigadors i revistes pertanyents al context angloamericà; i, per l'altre, un major esforç per part dels investigadors provinents de tradicions de recerca no angloamericanes en preparar publicacions en anglès que, sense deixar de banda les especificitats del seu context, connectin amb els debats presents en el *mainstream* de la geografia del turisme a nivell internacional. [Cinta **Sanz** Ibáñez]

Dijous 22 de maig de 2014

Xavier BERTRANA i HORTA
Universitat de Barcelona

Els governs locals a Europa

El passat dijous, 22 de maig, tingué lloc a la Sala Pi i Sunyer de l'IEC, l'anunciada conferència de Xavier Bertrana i Horta sobre *Els governs locals a Europa*.

A la presentació s'assenyalà que el conferenciant, que és polític i cap del Servei de Planificació i Avaluació de la Diputació de Barcelona, és també membre actiu del grup de recerca d'Estudis Locals (GREL) del Departament de Dret Constitucional i Ciència Política de la Universitat de Barcelona. Xavier Bertrana és coeditor i un dels autors del llibre *The Second Tier of Local Government in Europe. Provinces, Counties, Départements and Landkreise in comparison*, editat a Nova York per Routledge l'any 2011. Té també altres publicacions editades per diferents institucions i fundacions, i en prestigioses revistes d'estudis de govern local i d'urbanisme. Actualment està treballant sobre la percepció de les polítiques realitzades pels segons nivells de govern a Europa, tema sobre el qual s'espera que surti properament un llibre.

Va partir de la caracterització comuna dels ens locals a Europa, assenyalant: a) que eren uns ens subcentrals o subestats estesos per tots els estats europeus; b) ens democràtics amb òrgans d'elecció directa en la majoria d'estats; c) subjectes polítics amb autonomia per la gestió de les seves competències i amb capacitat d'iniciativa (a excepció del Regne Unit); d) integrats en la distribució territorial vertical del poder; e) que pivoten a l'entorn dels municipis, que serien els ens locals preeminents que ocupen el nivell bàsic de govern local.

A continuació, exposà Xavier Bertrana els diferents models d'administració local existents a Europa, establint uns eixos i variables fonamentals a partir de la regulació de la democràcia local, el seu paper i les seves funcions, i la planta municipal. A tres generals es pot parlar d'un model mediterrani, un model continental i un altre d'anglosaxó i nòrdic. El model mediterrani es caracteritzaria per un poder dels alcaldes fort, una dedicació gairebé exclusiva dels principals càrrecs electes, i un control burocràtic; mentre que a l'altre extrem el model nòrdic i anglosaxó es caracteritzaria per un poder més fragmentat per mitjà de comitès i una gran professionalització gerencial per executar les polítiques locals. En mig el model continental concedeix als alcaldes un rol més simbòlic o cerimonial, però poden complementar la seva funció amb altres càrrecs, i un poder executiu que recau en una junta de poder local.

Seguint els anteriors models establí el repartiment de funcions entre els governs locals –i, dins d'aquests, entre el primer i el segon nivell- i els governs supralocals centrant-se en les competències que serien claus pel benestar social, com la sanitat, educació, ajuts socials, etc. De forma molt resumida el model mediterrani del segon nivell tindria una funció subsidiària, basada en la cooperació i l'assistència amb els municipis per a la prestació de serveis comunitaris. En el model continental el segon nivell tindria competències i funcions transmunicipals. En el model nòrdic el govern local seria la base de l'estat del benestar i el segon nivell té unes funcions especialitzades. En el cas britànic bona part dels serveis que en altres països corresponen a un segon nivell, són facilitats i organitzats directament pels ministeris.

En analitzar la despesa pública dels diferents nivells de govern remarcava com el model de govern local fort tenia una baixa despesa pública, mentre que en el model nòrdic en que el poder local era feble, la despesa pública era alta, sent Espanya i Dinamarca, clars exemples de les desigualtats existents.

En ocupar-se de la planta municipal, Xavier Bertrana constatà també dues estratègies ben oposades: la sud o centreeuropea, relacionada amb els models mediterrani i continental de govern local i la nordeuropea, relacionada amb el model nòrdic i l'anglosaxó. L'estratègia sud o centreeuropea es basa generalment amb una estabilitat de mapa municipal i amb un gran poder dels càrrecs electes en les cadenes jeràrquiques i transmissores de poder dels partits polítics, la qual cosa fa difícils les reformes en profunditat del mapa municipal. Les reformes s'han de fonamentar en estrènyer la cooperació local horitzontal i verticalment. A Grècia la reducció del nombre de municipis va anar acompanyada de la creació de noves províncies per acontentar els càrrecs polítics. En el cas de l'estratègia nòrdica, aquesta s'ha basat en la concentració de municipis, tot i que en el cas de Finlàndia, un 44% dels municipis tenen encara menys de 5.000 habitants.

En definitiva als països nòrdics els governs locals s'orienten de forma preeminent a la prestació de serveis i polítiques de proximitat, tal i com ha succeït històricament als països anglosaxons, mentre que a l'altre extrem, en el model mediterrani i continental els governs locals i, en particular, els municipis s'han percebut com una font d'identitat de les comunitats locals i una plataforma per promoure els seus interessos davant el poder central mitjançant els electes locals.

La conferència, a la qual malauradament hi assistiren poques persones potser per estar a l'acabament de curs o perquè no era pròpiament una conferència de temàtica directament geogràfica, va ser seguida d'un interessant col·loqui, sobre els avantatges i inconvenients dels diferents models d'organització territorial. El ponent especificà que en teoria els models cerquen maximitzar el nivell de benestar de la població a partir de diferents estructures.

La dissertació va ser acompanyada de quadres i taules que ajudaren a comprendre la temàtica exposada, en unes qüestions que són d'un gran interès pels geògrafs que s'han dedicat a la geografia de l'administració i a l'organització territorial, perquè difícilment es poden dissenyar continents si no es coneixen amb precisió els continguts i els diferents models existents sobre aquests [Josep **Oliveras** i Samitier].

Dijous 12 de juny de 2014

Joana Ma SEGUÍ
Universitat de les Illes Balears

Model territorial i transformacions socials en els darrers decennis a Mallorca. Efectes en la mobilitat i oportunitats per a un canvi modal

La conferència del mes de juny, i també de cloenda, del curs 2013-2014 de la Societat Catalana de Geografia va anar a càrrec de la professora Joana Ma Seguí, del Departament de Ciències de la Terra de la Universitat de les Illes Balears. A partir de la informació del web de la UIB es pot posar de relleu que aquesta geògrafa illenca és doctora en geografia des de l'any 1987 i catedràtica de la branca d'humana des del 2001. Les seves principals línies de recerca giren al voltant dels temes de transports, transports i turisme i xarxa d'informació i territori. També dirigeix el grup de recerca GITMOT, associat a la UIB, i especialitzat en temes de turisme, mobilitat i territori.

<http://www.uib.cat/es/recerca/estructures/grups/grup/GITMOT/>

La professora Seguí és també sòcia de la Societat Catalana de Geografia i va participar al Primer Congrés Català de Geografia de l'any 1991, organitzat per aquesta entitat, amb una comunicació sobre "La interacció espacial dels fluxos telefònics a Espanya".

La seva dissertació sobre el *Model territorial i transformacions socials en els darrers decennis a Mallorca. Efectes en la mobilitat i oportunitats per a un canvi modal* va començar amb unes pinzellades sobre l'accessibilitat exterior a les illes Balears. El conjunt de les illes, i molt especialment Mallorca, tenen com a porta d'accés més destacada, a la vegada que gairebé única, els aeroports, on operen bàsicament les companyies de baix cost, que en conjunt registren un moviment anual estimat de prop de 30 milions de passatgers, bona part dels quals són alemanys o britànics. En canvi els ports són espais més estratègics, especialitzats en l'intercanvi de mercaderies en la modalitat *roll on* (13 milions de tones descarregades el 2013) tot i que darrerament han experimentat un increment en la recepció de creueristes.

Entre els trets socials i econòmics més significatius en relació a la població, va posar de manifest que el 21% de la població de les illes és estrangera i que la presència gairebé permanent d'aquesta població ha incidit fortament en el creixement demogràfic. Ja més centrada a l'illa de Mallorca, va posar de relleu la forta concentració de població en aquesta illa (prop del 80% de les Balears) i del predomini de la ciutat de Palma que, tanmateix, ha reduït el pes demogràfic perquè la seva població s'ha anat expandint cap a altres municipis en creixements de baixa densitat cap a l'oest o més compactes cap a l'est. Municipis com Calvià, Marratxí o Lluçmajor han incrementat significativament la seva població.

Des del punt de vista econòmic, va destacar la importància del turisme que, de fet, és el sector econòmic predominant i del qual va esmentar que, per efectes de la crisi, s'ha detectat la reducció de la mitjana de nits per persona de més de 8 nits a 6,4. La crisi

també ha provocat la reducció del PIB i va situar el risc de pobresa de la població en un 24%. També va destacar la manca de recursos naturals.

Des del punt de vista de la mobilitat, en els últims 10 anys s'han construït un conjunt de vies ràpides, algunes de les quals actuen com a "vies de cintura" de Palma, les quals han afavorit la sortida de població de la ciutat amb un model de creixement urbà discontinu des de Palma cap altres municipis. Aquest canvi de model urbà ha incidit en l'increment de tots els tipus de recorregut així com en el del parc de vehicles privats, manera habitual d'efectuar els desplaçaments externs (90% de desplaçaments).

La utilització del vehicle privat ha estat propiciada, en la seva opinió, per un retard en les polítiques públiques de transport col·lectiu. Cal dir que l'any 2001, els desplaçaments en cotxe entre els municipis de l'illa se situava prop d'1,5 milions anuals mentre que el 2009 han assolit els prop de 2,1 milions. En la seva opinió, el predomini d'aquest mode de transport en els desplaçaments fa que la mobilitat interna de Mallorca sigui poc sostenible. En canvi, Palma sembla que ha canviat la tendència en l'ús del vehicle privat: en els darrers 10 anys el cotxe ha reduït la participació en la mobilitat municipal i han augmentat els desplaçaments "sostenibles", és a dir, a peu o en bicicleta. En el cas de la bicicleta, cal destacar que ara ja hi ha 66 km de carril per a bicicletes i que, de moment, la utilització (6%) del sistema públic "Bicipalma" no supera el de la bicicleta privada. També s'ha constatat un increment en la utilització del transport públic, increment que ha anat en paral·lel a la millora de l'oferta i, així, els prop dels 29 milions d'usuaris del 2002 han passat als 39 milions del 2012.

A requeriment d'un assistent, va parlar sobre el metro, que va ser una decisió de l'expresident Matas i que va servir per unir la ciutat amb un polígon industrial i la universitat. Aquesta línia té un ús molt estacional, ja que un cop acaben els cursos la utilització cau dràsticament. Va comentar que si l'estimació d'ús per a justificar el projecte se situava al voltant dels 20-21 milions d'usuaris, el 2013 només l'havien utilitzat prop d'1,5 milions de passatgers.

La doctora Seguí va explicar que una de les tasques del grup de recerca GITMOT és la participació en un projecte europeu anomenat CIVITAS, Ciutat, Vitalitat i Sostenibilitat, una iniciativa cofinançada per la Unió Europea, iniciada l'any 2002 i que es proposa redefinir mesures i polítiques de transport orientades a millorar el transport urbà amb innovacions i mesures "eco-friendly".

En el cas de Palma, han elaborat un Pla de mobilitat sostenible amb horitzó 2020 per a continuar reduint la utilització del cotxe. A més d'allargar els recorreguts amb carril bici, es vol delimitar una zona a l'interior del nucli urbà de velocitat 30 km/h; peatonalitzar el centre antic i continuar treballant en la millora de transport públic.

http://www.palmademallorca.es/portal/PALMA/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_81316_1.pdf

La conferència va servir a qui signa aquest article per pensar que, encara que fos a escales diferents, es detecten problemes coincidents, com el creixement cap a l'exterior de les ciutats centrals, l'ús preferent del transport privat des de les perifèries urbanes, especialment des dels nous llocs de residència, i la mala programació i inversió en l'execució d'algunes infraestructures de mobilitat [Elisabet Sau]